

FRANCESC DANÉS

Vicedegà del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Fa exactament quatre anys —per ser precisos, menys tres dies— celebràvem aquí mateix el I Simposi, organitzat també pel Departament de Filologia Catalana de la UAB i l'Institut d'Estudis Catalans amb la col·laboració d'una colla d'entitats entre les quals hi havia el Col·legi de Doctors i Llicenciats, que ara i aquí em demanen de representar.

Es va comptar amb la nostra col·laboració atenent, d'una banda, la nostra manifesta voluntat de ser-hi, i, de l'altra, la llarga experiència del Col·legi en formació del professorat i, doncs, en l'anàlisi i debat de didàctiques d'ordre divers. També —i jo diria que especialment— en didàctica de la llengua i la literatura. Aquell I Simposi, «La llengua i la literatura catalanes a les aules del segle XXI», va tenir lloc en un clima de reflexió davant la preocupant davallada dels continguts de llengua i literatura catalanes en els diversos nivells educatius, tant a secundària com a la universitat, en contrast amb el ressorgiment en altres països d'Europa de la llengua i la literatura nacionals respectives. Es feia una crida a les autoritats educatives competents a prestigiar la llengua i la literatura pròpies davant la premeditada pressió invasiva del codi lingüístic i literari castellà. Es lamentava la minsa presència de la nostra literatura —gairebé anecdòtica— en els currículums (per sota fins i tot del que la normativa legal permetia, manca de la qual ens hauríem d'imputar la culpa a nosaltres mateixos) i la sensació entre els alumnes, com a conseqüència de tot plegat, que el català —la llengua i la literatura— anava esdevenint cada vegada més una matèria secundària, anecdòtica i perfectament prescindible.

Es parlava textualment en aquell moment de la urgència de «redreçar una situació en caiguda lliure» si no s'actuava en el sentit de prestigiar decididament la llengua i la literatura catalanes en els plans d'estudis i la necessitat de replantejar-se metodologies i continguts

que n'evitessin la davallada. Han passat quatre anys i podríem fer balanç. També ens el podríem estalviar, perquè la sensació, atès el trist panorama que ens ha acompanyat al llarg d'aquests darrers temps i el context desfavorable en què ens hem mogut (de tothom sabut i que no cal concretar), ens ha permès avançar ben poc en el redreçament d'aquella situació.

En alguna ponència del simposi que ara iniciem se'n donarà notícia documentada i es tractarà detingudament. És lícit i convenient, doncs, com es proposa en altres ponències, veure i revisar legislacions estatals, currículums i plantejaments metodològics d'altres països d'arreu del món, els quals, per afinitats d'ordre divers amb el nostre, ens puguin oferir referents vàlids i mostres comparables. Tot amb la vista posada en una hipotètica situació política —que tots voldríem constatada i ràpida— en què no tinguem cap altre repte que organitzar nosaltres sols, sense traves ni imposicions, el nostre sistema educatiu i, concretament, el sistema d'ensenyament de la nostra llengua i la nostra literatura.

Mentrestant, però —i com hem anat fent fins ara—, hem de tendir necessàriament, en el context actual, al màxim nivell de qualitat de l'ensenyament de la llengua i la literatura i a la tria dels millors paradigmes metodològics per fer-ho possible. En alguna altra ponència d'avui mateix també se'n parlarà.

Vull comentar breument algunes qüestions: Jaume Aulet i Pere Martí —ponents en aquest simposi— han defensat en algun dels seus documentats estudis que cal que la literatura sigui a l'aula una matèria específica amb un espai docent propi i no una assignatura difusa, inconcreta, com un apèndix només de les classes de llengua. Difusa i en alguns casos negligida gairebé absolutament. Llengua i literatura no han de competir. Llengua i literatura, lluny de fer-se nosa, formen una conjunció indissoluble. La classe de literatura és una immillorable escola de llengua tant oral com escrita. I al cap i a la fi el domini dels instruments lingüístics s'afina per l'ús, la comprensió i la interpretació dels textos literaris. La simbiosi, doncs, és total i necessària, però la literatura no pot recular.

Si una certa inseguretad del professorat, i la no prou sòlida formació en literatura (com s'ha apuntat més d'una vegada), fos una de les causes del seu descuit, caldria formar-nos específicament més i millor.

Si fins fa poc en l'entramat metodològic de la didàctica de la literatura, obra i autor tenien un paper preponderant, ara el lector/alumne va guanyant el protagonisme que es mereix, i s'equilibren així els vells plantejaments predominantment historicistes o formalistes per propiciar hàbits de lectura. Al coneixement de la literatura s'hi arriba no solament per processos analítics, sinó també a través del plaer lector, el gaudi personal i la descoberta espontània i emotiva dels textos.

Som de l'opinió que amb aquest propòsit i en aquesta línia no hauria de fer angúnia replantejar el cànon tradicional amb propostes que vagin més enllà de la nostra literatura immediata —altres literatures i cultures— i més enllà d'autors i obres nostres considerats clàssics, referents indefugibles, de lectura inexcusable, etc., però probablement de lectura ajornable, depenent sobretot del nivell escolar de què estiguem parlant. Hi ha bons autors, d'obra consistent i vigorosa, que poden garantir un major entusiasme i poden ajudar a establir una millor actitud i una més favorable implicació personal de l'alumne envers la literatura. De la mateixa manera que cal ser cautelosos —com suara dèiem— amb l'encotillament excessivament retòric del comentari de text i de la feixuguesa del que anomenàvem la preceptiva literària. Si no, per aquests dos camins —autors críptics i rigorisme formal— podem deixar pel camí molts potencials lectors severament anestesiats per a qualsevol altra aventura literària futura.

I malgrat tot, tampoc no es poden fer concessions fàcils cap a un tipus de lectura purament lúdica, de motivació immediata pel seu caràcter purament anecdòtic, faceciós, divertit, etc., sense cap component d'ordre literari ni cap contingut ni intenció estètica. L'equilibri, per tant, és complicat.

S'han de poder trobar formes possibles d'educació literària que, a banda de crear lectors competents i implicats amb l'hàbit de llegir, siguin després fidels consumidors de la cultura i del coneixement que la bona literatura genera, i que siguin, alhora, crítics, documentats i cultes.

Trobar aquestes «formes possibles» no és fàcil: requereix una gran capacitat de maniobra i d'adaptabilitat i estratègies didàctiques ni úniques ni polivalents, sinó múltiples i diverses.

Tot plegat vol imaginació però també reflexió i debat i repensar potser currículums, procediments metodològics. Propostes didàctiques, al cap i a la fi.

Finalment, vull agrair en nom de la Junta de Govern del Col·legi la invitació a l'acte d'avui. Ens oferim a col·laborar en futures edicions. Tant de bo que sigui possible fer-ho en un context cultural i un escenari polític més il·lusionats. No vull deixar de fer una menció especial als coordinadors del Simposi, Francesc Foguet i Daniel Casals, que han fet l'esforç de dur endavant amb precisió i eficàcia tots els detalls d'organització.